

Kaside

Kaside Nedir Ne Demektir Hakkında Kısaca Bilgi

Din ve devlet büyüklerini övmek için aruz ölçüsüyle 31-99 beyit arasında yazılan, kendi içinde birbirinden farklı bölümlerden oluşan divan şiirine **kaside** denir. **Gazel** ile birlikte divan edebiyatında en sevilen nazım biçimlerinin başında yer almaktadır. Bu **nazım biçimi** Arap edebiyatında doğmuş, oradan İran edebiyatına geçmiştir. İran edebiyatının Türk edebiyatı üzerindeki tesiriyle birlikte divan şiirinde de kullanılmaya başlanmıştır.

Bu nazım biçiminin Türk edebiyatındaki ilk örneklerine 13. yüzyılda rastlanır. Örneğin bu yüzyılda Mevlana Celaleddin-i Rumi, tevhit ve münacaat şeklinde yaklaşık 300 kaside yazmıştır. 14. yüzyılda divan şiirinde önemli bir gelişimle birlikte bu türün sayısında da artış olmuştur. 17. yüzyılda da Nefi ile birlikte bu nazım şeklinin en başarılı örnekleri verilmiştir. Yüzyıllar boyunca kaside geleneği varlığını devam ettirmeyi başarmıştır.

Kasidenin Özellikleri Nelerdir Maddeler Halinde

Genel olarak bir kasidenin yapısal özelliklerini açıklayalım:

İlk bölümüne “matla” denir. Matla, şiirin giriş bölümüdür ve genellikle şairin ana tema veya duygusunu dile getirdiği beyittir. Matla, şiirin özünü yansıtır ve okuyucuyu konuya hazırlar.

Son bölümüne “makta” denir. Makta, şiirin son beytini ifade eder ve genellikle şairin kendisini, mahlasını veya şairlik vasfını belirttiği beyittir. Makta, şiirin kapanış bölümüdür ve şairin kendi kimliğini işaret eder.

En güzel beyite “beytü’l kasid” denir. Beytü’l kasid, şairin en özenli ve dikkat çekici beytidir. Genellikle derin bir anlam ve estetik taşıyan bu beyit, şiirin akılda kalıcı kısmını oluşturur.

Şairin mahlasının geçtiği beyte “taç beyit” denir. Taç beyit, şairin mahlasını içeren beyittir ve şairin kimliğini şiirde belirttiği önemli bir beyittir.

İlk beyit, kendi arasında kafiyelidir. Yani matla kısmındaki beyitler birbirleriyle uyaklıdır.

İlk beyitten sonra gelen tüm beyitlerin ikinci dizesi, ilk beyitlerle kafiyelidir. Yani şiirin ikinci beyti, ilk beyitle, üçüncü beyit ikinci beyitle ve bu şekilde devam eder. Kafiye şeması şu şekildedir: aa, ba, ca, da, ea, fa, ga, ha...

Aruz ölçüsü, bu tür şiirlerde kullanılan bir vezindir. Ölçü, bir beyitteki hece sayısını ve hece vurgularını düzenler. Bu şiirlerde aruz ölçüsü kullanılır ve ilk beyitte seçilen aruz kalıbı, şiirin sonuna kadar korunur. Yani şiir boyunca aynı ölçü kullanılır.

Aruz kalıpları konusunda herhangi bir sınırlama bulunmamaktadır. Şair, istediği aruz kalıbını seçebilir ve şiiri boyunca o kalıbı kullanabilir.

Bu özellikleri sayesinde geleneksel şiirlerimizde estetik ve anlatım zenginliği elde edilmiştir. Her şair, kasidenin kalıplarını kendi ifade biçimine ve sanatsal anlayışına göre kullanarak eşsiz eserler yaratmıştır.

Kasidenin Çeşitleri / Türleri Nelerdir

Kasideler işledikleri konuya göre çeşitli isimlerle de anılmaktadır. Bu türler arasında Allah'ın birliğini anlatanlara tevhid, Allah'a yalvarıp yakarmayı konu edinenlere münacaat, peygamber övgüsünün yer aldığı şiir türüne naat, bir kimsenin aksayan yönlerini yermek amacıyla yazılanlara hicviye, bir kişinin övüldüğü şiir türüne methiye ve şairin kendini övdüğü şiirlere de fahriye adı verilir.

Kasidenin en ünlü şairleri;

Divan edebiyatında en ünlü kaside şairleri: Nefi, Baki, Fuzuli, Ahmet Paşa, Nedim'dir.

Konularına Göre Kasideler

Tevhit: Allah'ın birliğini anlatan şiirlerdir.

Münacaat: Allah'a yalvarmak, dua etmek amacıyla yazılan şiirlerdir.

Naat: Peygamber'imizi övmek için yazılan şiirlerdir.

Methiye: Devrin ileri gelenlerini övmek için yazılan şiirlerdir.

Hicviye: Bir kimseyi, bir inancı ya da düşünüş biçimini yermek; toplumun ya da düzenin aksayan yanlarını iğneleyici, alaycı bir dille eleştirmek için yazılan şiirlerdir.

Kasidenin Bölümleri Nelerdir?

Nesib (teşbih): Şiirin giriş bölümüdür. Bir tabiat tasvirinin yapıldığı veya sevgilinin güzelliklerinin anlatıldığı bölümdür. Bu bölümün konuları bahar, kış, yaz, ramazan, bayram, nevruz, gül, sümbül, güneş, söz ustalığı, kalem, gece, savaş, at veya bir güzel olabilir. Bu türdeki şiirler bu bölümde ele alman konuya göre adlandırılabilir.

Girizgâh: Konuya giriş için bir veya birkaç beyitten oluşan geçiş bölümüdür. Bu bölüm, nesib bölümü ile asıl bölüm olan methiye bölümünü birleştirir. Girizgâh bölümü, gelişigüzel söylenen bir bölüm değildir. Bu bölümde uygun, nükteli bir sözle övgüye başlandığı belirtilir.

Methiye: Sunulduğu kişinin, yani padişahın veya bir devlet büyüğünün övüldüğü bölümdür. Bu bölümde abartılı ve sanatlı bir övgü vardır.

Tegazzül: Ölçüsüne ve uyağına uygun yazılan, araya sıkıştırılan gazeldir. Şair gazel söyleyeceğini önceden belirtir.

Fahriye: Şairin kendini övdüğü bölümdür. Burada da şair abartılı bir ifade kullanır.

Dua: Şairin kendisi, daha çok da övdüğü kişi için Allah'tan yardım dilediği, dua ettiği bölümdür.

Kaside Örnekleri

SU KASİDESİ

1. Saçma ey göz eşkden gönlümdeki odlara su
Kim bu denli dutuşan odlara kılmaz çare su
2. Âb-gündür günbed-i devvâr rengi bilmezem
Ya muhîr olmuş gözümden günbed-i devvâre su
3. Zevk-i tiğindan aceb yok olsa gönlüm çâk çâk
Kim mürûr ilen bırakır rahneler dîvâre su
4. Vehm ilen söyler dil-i mecrûh peykânun sözün
İhtiyât ilen içer her kimde olsa yara su
5. Suyu versin bağban gülzarı zahmet çekmesin
Bir gül açılmaz yüzün tek verse bin gülzâre su
6. Ohşadabilmez gubârını muharrir hattına
Hâme tek bakmaktan inse gözlerine kara su
7. Ânzun yâdıyla nem-nâk olsa müjgânun nola
Zayi olmaz gül temennâsıyla virmek hâra su
8. Gam günü itme dil-i bîmârdan tiğün dirîğ
Hayrdur virmek karanu gicede bîmâra su
9. İste peykânın gönül hecrinde şevkum sâkin it
Susuzam bir kez bu sahrâda menüm-çün ara su
10. Men lebün müştâkıyam zühhâd kevser tâlibi
Nitekim meste mey içmek hoş gelür hûş-yâra su
11. Ravza-i kûyuna her dem durmayup eyler güzâr
Âşık olmuş galibâ ol serv-i hoş-reftâra su
12. Su yolın ol kûydan toprağ olup dutsam gerek
Çün rakîbümdür dahî ol kûya koyman vara su
13. Dest-bûsî ârzûsıyla ger ölse dostlar
Kûze eylen toprağum sunun anunla yâra su
14. Serv serkeşlük kılur kumrî niyâzından meğer
Dâmenin duta ayağına düşe yalvara su
15. İçmek ister bülbülün kanın meger bir reng ile
Gül budağının mîzacına gire kurtara su
16. Tıynet-i pâkini rûşen kılmış ehl-i âleme
İktidâ kılmış tarîk-i Ahmed-i Muhtâr'a su
17. Seyyid-i nev'i beşer deryâ-yı durr-i istifâ
Kim sepeptir mu'cizâtî âteş-i eşrâra su
18. Kılmak için taze gülzâr-ı nübüvvet revnakın
Mu'cizinden eylemiş izhar seng-i hâra su
19. Mu'ciz-i bir bahr-i bî-pâyan imiş âlemde kim
Yetmiş andan bin bin âteşhâne-i küffâra su
20. Hayret ilen barmağın dişler kim itse istimâ
Barmağından virdüğün şiddet günü Ensâr'a su
21. Dostı ger zehr-i mâr içse olur âb-ı hayât
Hasmı su içse döner elbette zehr-i mâra su
22. Eylemiş her katreden min bahr-ı rahmet mevc-hîz
El sunup urgaç vuzû için gül-i ruhsâra su
23. Hâk-i pâyine yetem dir ömrlerdür muttasıl
Başını daşdan daşa urup gezer âvâre su
24. Zerre zerre hâk-i dergâhına ister sala nûr
Dönmez ol dergâhdan ger olsa pâre pâre su
25. Zikr-i na'tün virdini dermân bilür ehl-i hatâ
Eyle kim def-i humâr için içer mey-hâra su
26. Yâ Habîballah yâ Hayre'l beşer müştakunam
Eyle kim leb-teşneler yanup diler hemvâra su
27. Sensen ol bahr-ı kerâmet kim şeb-i Mî'râc'da
Şebnem-i feyzün yetürmüş sâbit ü seyyâra su
28. Çeşme-i hurşiddin her dem zülâl-i feyz iner
Hâcet olsa merkadün tecdid iden mimâra su
29. Bîm-i dûzah nâr-ı gam salmış dil-i sîzânıma
Var ümidim ebr-i ihsanın sepe ol nâre su
30. Yümn-i na'tından güher olmuş Fuzûlî sözleri
Ebr-i nisandan dönen tek lû'lü-i şehvâre su
31. Hâb-ı gafletten olan bidâr olanda rûz-i haşr
Eşk-ı hasretten dökende dîde-i bidâre su
32. Umduğum oldur ki rûz-i haşr mahrûm olmayam
Çeşm-i vaslın vere men teşne-i dîdâre su

Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilün

Fuzûlî-Hayatı-Eserleri
haz.: Haluk İpekten

En ünlü kaside olan Fuzuli'nin Su Kasidesi, Peygamberimize duyulan sevgiyi anlatmak amacıyla Fuzûlî tarafından yazılmış bir naat örneğidir. Şair, bu şiirde tasavvufi bir anlayış ve samimi bir duyguyla Allah'ın gönderdiği son peygamber olan Hz. Muhammed (S.AV.)'e duyduğu coşkulu bir sevgi, saygı ve ona kavuşma arzusunu dile getirmiştir. Bu şiirde şair, gerçeği anlatırken bunu şiirinde hayaller, mazmunlar, söz sanatları ve çeşitli mecazlarla harmanlamış, ortaya gerçeğe ilişkisi olan ama gerçeğin aynısı olmayan bir dünya çıkarmıştır. Böylece soyut bir gerçeklik olan "aşk, sevgi" somutlaştırılarak dile getirilmiştir.

Su kasidesi konusuna göre naattır. Mazmunlara ve edebi sanatlara fazlaca yer verilmiştir.

Başka bir kaside örneği

Der Medh-i Nakîbü'l-Eşrâf Allâme Efendi

1- Olalı mülk-i çemende şeh-i kişver sünbül
Geydi bir küngürelî tâc-ı mücevher sünbül

2- Sahn-ı gülzâra döşendi yine bir sebz bisât
Ser-be-ser olmuş anun nakş-ı musavver sünbül

3- Önüne düşdi getürdi güli mülk-i çemene
Oldı destinde esâsı ile reh-ber sünbül

4- Nev-bahâr irdi yine nâfe-güşâ oldı sabâ
Bezrn-i gülzârı n'ola itse mu'anber sünbül

5- Oldı Hindû-beçe-i micmere-gerdân-ı çemen
Tutsa destinde nola pâre-i anber sünbül

6- Ocağı şâdrevândur ki çıkup evce yine
Her taraftan dökilen âbı olur ter sünbül

7- Gösterür bir çemeni serve eğüp seb-külehin
Şeh-levendâne ider cilve-i hoş-ter sünbül

8- Bir güzel dilber-i ra'nâdur ocakdan kopma
Sanki devşürmesidür şâh-ı gülün her sünbül

9- Zülf-i müşgîne zümürüdden idinmiş şâne
Arz ider halka yine şîve-i duhter sünbül